

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 3 Spinoza en Geulincx

11 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van het principe van retributieve rechtvaardigheid: vergelding / schuld inlossen als reden voor strafvervolging 1
- een uitleg van het probleem waartoe determinisme kan leiden aan de hand van het principe van retributieve rechtvaardigheid: de onmogelijkheid van het moreel verantwoordelijk houden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Retributieve rechtvaardigheid of vergelding is gebaseerd op het idee van morele verantwoordelijkheid. Hierbij gaat het om strafvervolging met als doel vereffening van een schuld of boete doen als verdiende loon om het recht weer in evenwicht te brengen. Retributie betekent teruggave en met een straf lost iemand zijn schuld in 1
- Volgens het determinisme is het universum een causaal systeem waardoor al onze keuzes volledig bepaald zijn. Maar als het determinisme betekent dat we daardoor nooit iets anders kunnen doen dan wat we feitelijk doen, dan is vergelding als straf onmogelijk geworden. Retributieve rechtvaardigheid impliceert namelijk morele verantwoordelijkheid. Maar als alles is voorbestemd dan kunnen we niet meer moreel verantwoordelijk worden gehouden voor wat we doen 1

12 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een definitie van het harde incompatibilisme: niemand heeft een vrije wil, of het determinisme nu waar is of niet 1
- een argumentatie met behulp van het begrip 'morele woede' dat het hard incompatibilisme van Pereboom aansluit bij de genoemde individuele voordelen in tekst 9: vermindering morele woede met acceptatie-rust / verdraagzaamheid-gelijkmoedigheid / bloei-geluk 1
- een argumentatie met behulp van het begrip 'morele woede' dat het hard incompatibilisme van Pereboom aansluit bij de genoemde maatschappelijke voordelen in tekst 9: vermindering morele woede met het verdwijnen van pijn / schade / achterstellen van bevolkingsgroepen, sluit aan bij begrijpen in plaats van bespotten / ontwikkeling tot verstandig handelende burgers 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Niemand heeft een vrije wil, of het determinisme nu waar is of niet Het harde incompatibilisme van Pereboom sluit aan bij de genoemde individuele voordelen in zoverre deze een vermindering van morele woede inhouden. Volgens Spinoza zijn de individuele voordelen van het determinisme een geestelijke vorm van rust, geluk en gelijkmoedigheid tegenover het lot. Het hard incompatibilisme van Pereboom sluit hierbij aan omdat het volgens Pereboom kan leiden tot algemene acceptatie en verdraagzaamheid en ons kan helpen om tot vervulling en bloei te komen Het hard incompatibilisme van Pereboom sluit aan bij de genoemde maatschappelijke voordelen in zoverre ook deze een vermindering van morele woede inhouden. Volgens Spinoza zijn de maatschappelijke voordelen van het determinisme immers dat we mensen zullen proberen te begrijpen in plaats van te verwensen of te bespotten en bevordert het de ontwikkeling van onderdanen tot vrij handelende burgers. Het hard incompatibilisme van Pereboom sluit hierbij aan omdat met het verdwijnen van morele woede ook de schadelijke effecten ervan, zoals allerlei vormen van fysieke en emotionele pijn, verdwijnen en het achterstellen van sommige bevolkingsgroepen niet meer rationeel te rechtvaardigen is 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
13	maximumscore 2	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitleg dat de opvatting in tekst 10 aansluit bij het mechanistische wereldbeeld: de natuur als gesloten systeem een uitleg waarom Kant ondanks het mechanistisch wereldbeeld een vrije wil aanneemt: de vrije wil is niet mogelijk binnen de deterministische / mechanistische fenomenale wereld, maar wel in de noumenale wereld <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vanuit het mechanistisch wereldbeeld is de natuur een ingewikkeld mechanisme van bewegende delen zonder innerlijke bezieling. Ook volgens Spinoza is de natuur een gesloten systeem dat wordt gekenmerkt door causale relaties Binnen het mechanistische wereldbeeld kun je volgens Kant niet spreken van een vrije wil. Maar dat de wetenschap deterministisch kan verklaren en voorspellen, betekent slechts dat de fenomenale wereld deterministisch is, niet dat de noumenale wereld dat ook is. De rede en de wil staan buiten de fenomenale wereld en bepalen zichzelf 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
14	<p>maximumscore 2</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie dat op het experiment van Libet soortgelijke kritiek mogelijk is als Munnik heeft op het principe in tekst 11: extrapolatie van een te beperkt experiment • een uitleg in hoeverre het experiment van Libet aantoont dat er bewuste aansturing van ons lichaam mogelijk is: in zoverre dat er een veto mogelijk is (als dit als bewuste aansturing van het lichaam kan worden beschouwd) <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In tekst 11 laat Munnik zien dat het principe van Geulincx, ‘waarvan je niet weet hoe je het doet daar ben je niet verantwoordelijk voor’, in algemene zin redelijk is, maar niet als je het radicaal extrapoleert naar aansturing van het menselijk lichaam. Op soortgelijke wijze kan van het experiment van Libet worden gezegd dat het te beperkt is om vrije wil te meten. Het experiment is immers helemaal niet vergelijkbaar met situaties waarin we in het alledaagse leven bewuste beslissingen nemen. Het betreft een laboratoriumsituatie waarin aan de hand van een eenvoudige beweging van een vinger of pols conclusies worden getrokken ten aanzien van de mogelijkheid of onmogelijkheid van bewuste aansturing van ons lichaam in het alledaagse leven in het algemeen. Deze extrapolatie is volgens Munnik even zinloos als de conclusies uit het experiment in tekst 11 • Uit het experiment van Libet blijkt dat de voorbereiding van een beweging al in de hersenen begint vlak voordat je bewust bedenkt dat je met die beweging wilt beginnen. Dat houdt in dat het niet mogelijk is om direct met een bewuste gedachte het lichaam aan te sturen. Maar volgens Libet blijkt uit het feit dat de voorbereiding die je in de hersenen kunt meten niet altijd een beweging tot gevolg heeft, dat het bewustzijn wel de mogelijkheid heeft om een veto uit te spreken over de onbewust genomen beslissing: het bewustzijn kan die beslissing nog terugdraaien. Als het bewust terugdraaien van een onbewuste beslissing als bewuste aansturing van het lichaam kan worden beschouwd, is het in zoverre dus wel mogelijk 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 5

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatieve afweging van een argument van Munnik en een argument van Spinoza of het mogelijk is om te leven in een wereld zonder vrije wil, met daarin een weergave van deze argumenten van Munnik en van Spinoza: 3
 - een argument voor Munnik: omdat het stellen dat de vrije wil een illusie is, ons voor de keuze plaatst om dit illusoire karakter al dan niet te aanvaarden, wat weer een vrije wil veronderstelt
 - een argument voor Spinoza: leven zonder vrije wil heeft veel voordelen
 - afweging: waarom moet gelukzaligheid als echte vrijheid worden opgevat en een vrije wil niet
- een uitleg van de gebruikte filosofisch relevante vooronderstelling over de menselijke natuur 1
- een uitleg van de gebruikte filosofisch relevante vooronderstelling over de menselijke samenleving 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik ben het eens met Munnik die ervan uitgaat dat we niet willen dat de vrije wil een illusie is. Het stellen dat de vrije wil een illusie is, plaatst ons voor de keuze dit illusoire karakter al dan niet te aanvaarden, wat weer een vrije wil veronderstelt 1
- Spinoza zal hier wellicht tegenin brengen dat hij juist voordelen ziet aan het niet bestaan van een vrije wil, en dat we er daarom niet vanuit kunnen gaan dat we niet willen dat de vrije wil een illusie is 1
- Van de andere kant stelt ook Spinoza dat er werkelijke vrijheid mogelijk is in een gedetermineerde wereld. Het idee van opgaan in de gedetermineerde natuur samen met het besef dat dit onvermijdelijk is, zou gelukzaligheid bewerkstelligen. Spinoza stelt dus dat de vrijheid van de wil fictief is, maar dat vrijheid wel mogelijk is in de aanvaarding van het niet bestaan van de vrije wil. Maar dan komt het punt van Munnik om de hoek en kan het al dan niet aanvaarden op zichzelf als een uiting van vrije wil worden beschouwd. Want voor zover Spinoza denkt dat ook de aanvaarding is gedetermineerd, is het de vraag waarom gelukzaligheid als echte vrijheid moet worden opgevat en een vrije wil niet 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Ik ben er in mijn afweging van uitgegaan dat de mens in staat is zijn lot te aanvaarden, maar dit niet hoeft te doen. Dit impliceert op z'n minst dat de mens zich tot zijn lot kan verhouden, ook al behoort tot dat lot dat veel van het leven ondoorzichtig is, zoals dat volgens Munnik bijvoorbeeld ook geldt met betrekking tot de werking achter het uitsteken van mijn tong. Aangezien ik sterk betwijfel of ook dieren in staat zijn hun lot al dan niet te aanvaarden, zou ik mijn mensbeeld als volgt karakteriseren: de mens is een wezen dat zich tot zijn lot kan verhouden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Met betrekking tot de menselijke samenleving houdt dit vermogen om me tot mijn lot te verhouden in dat mensen zich ook tot elkaar kunnen verhouden. Tot mijn lot behoort immers ook het leven met anderen. Ik vind het streven van Spinoza om anderen niet te verwensen of te bespotten maar om ze te begrijpen een lofwaardig streven en ik denk dat er veel maatschappelijke rust en geluk kan worden bereikt door meer in te zetten op wederzijds begrip. Maar ik denk niet dat het mogelijk is geheel en al in redelijkheid te leven of het menselijk leven terug te brengen tot redelijkheid. Ik denk dat het menselijk samenleven vooral bepaald wordt door reactieve attitudes en de mogelijkheid die soms, maar niet continu, te objectiveren 	1

Opmerking

Aan een andere filosofisch relevante afweging van argumenten kan ook een scorepunt worden toegekend.

Bij de twee vooronderstellingen moet het dan wel gaan om filosofisch relevante vooronderstellingen die inhoudelijk passen bij de afweging.